

■ Təbriz Bakıya arxa" rubrikasında adı bu gün də dillərdən düşməyən, tez-tez yada salınan, şərəfli mübarizəsi örnək olan 1945-1946-cı illərdə Milli Hökumətin baş prokuroru olan Firudin İbrahimidən danışacağıq. Şah rejimi repressiyasının qurbanı olan Firudin İbrahimi edama məhkum edilir.

Onun edam ediləcəyini eşidən xalq İbrahimiyə öz sədəqətini, sevgisini göstərmək, şah rejiminə qarşı üsyanını, etirazını bildirmək üçün edamin icra ediləcəyi yerə axışır. F.İbrahimi son anda da xalqı qoruyur və öz tarixi son sözünü deyir: "Mənim əzizlərim, həmvətənlilərim, səbr edin, qoy qan tökülməsin! Çox keçməz ki, Azərbaycan xalqı qələbə çalacaq və yenidən Azərbaycanda Milli Hökumət qurulacaq. Yaşasın Azərbaycan xalqı! Yaşasın dogma Ana Vətənimiz Azərbaycan!". Həkim Azəri Fərhadın və mühəndis Ələkbəri Ələddinin xatirələrinə görə, cəlladlar qorxularından onu dərhal edam ediblər... Məlumatlara görə, İbrahimi 1947-ci il mayın 23-də Təbriz şəhərinin Gülüstən bağında dar ağacından asıldı. Hadisə şahidləri, onun qohumları və ailə üzvləri bildiriblər ki, edam səhər tezdən, saat 5 radələrində icra edilib.

Bəri başdan deyək ki, F.İbrahimi barədə bir sıra tədqiqatçılar, alimlər geniş araşdırmalar aparıb, onların sayı xeyli dərcədə çoxdur. Bu məqalədə də, təbii ki, İbrahimi barədə yazılanlardan istifadə edəcəyik. Şübhəsiz, o alimlər arxivlərdə böyük zəhmət çəkib bu faktları gün işığına çıxarıblar. Bu xüsusi vurğulanmalıdır.

Görkəmli dövlət xadimi, na-tiq və publisist, 3 sentyabr 1945-ci ildən Azərbaycan Demokratik Fırqəsi (3 sentyabr 1945) Mərkəzi Komitəsinin üzvü, Azərbaycan Milli Məclisinin nümayəndəsi (İran), 1945 - 1946-cı illərdə Azərbaycan Milli Hökumətinin baş prokuroru Firudin İbrahimi (İbrahimi Firudin Qəni oğlu) 1918-ci ildə noyabr ayının 21-də Cənubi Azərbaycanın Astara şəhərində anadan olub.

F.İbrahiminin tədqiqatçılarının yazdıqlarına görə, o, 1943-cü ildən İran Xalq Partiyasının üzvü olub. 1945-ci ildə Tehran Universitetinin hüquq fakültəsini bitirib. Tələbəlik illərində inqilabi hərəkata qoşulub. İbrahimi bu illərdə qələmə sarılıb və eyni zamanda da Təbriz şəhərində nəzarət olunan İran Xalq Partiyasının orqanı olan "Xavəri nov" ("Təzə xəbər") qəzetinin redaktoru olur.

Yazılanlara görə, 1945-ci ilin oktyabr ayında Azərbaycan Demokratik Fırqəsinin qurultayında Firudin İbrahimi Milli Məclisə nümayəndə seçilir. O, 1945-ci ilin dekabr ayının 12-də Azərbaycan Milli Hökumətinin Baş Prokuroru təyin olunur.

İbrahimi Paris Sülh Konfransında...

Paris Sülh Konfransı barədə eşidəndə həmişə içimizdən bir sızıltı keçir. Ona görə ki, 1919-cu ildə Azərbaycan Xalq Cumhuriyyətinin nümayəndələri olan görkəmli şəxsiyyətlərimiz də bu konfransa qatılmışdı... Amma təəssüf ki, onlar əbədi olaraq mühacirətdə qaldılar. Firudin İbrahiminin taley-

inə isə İkinci Dünya müharibəsindən sonra Parisə getmək yazılıb, amma o geriye, Vətəni-nə dönüb...

Tədqiqatçılar yazırlar ki, Firudin İbrahimi 1946-cı ildə Parisdə Sülh konfransında iştirak edib. Qeyd edilir ki, Paris Sülh Konfransında İrana öz hökumətinin İkinci Dünya müharibəsində qalib gəlmiş antihitler koalisiyası dövlətləri ilə faşist Almaniyasının Avropadakı keçmiş müttəfiqləri arasında sülh müqavilələri haqqında mövqeyini şərh etmək imkanı verildi.

Firudin İbrahimi də Azərbaycan Milli Hökuməti adından mətbuat nümayəndəsi sifəti ilə bu konfransa gedir və 1946-cı il avqust ayının 10-dan Paris şəhərinin "Lüksemburq" adlanan ən məşhur tarixi qəsridə keçirilən konfransın iclaslarında iştirak edir. Bu konfransın iclaslarında iştirakın nəticəsi olaraq Firudin İbrahimi Azərbaycan Demokratik Fırqəsinin orqanı olan "Azərbaycan" qəzetinin 9 noyabr - 10 dekabr 1946-cı il tarixləri arasında çıxmış 23 sayında "Sülh uğrunda" başlığı altında Paris Sülh Konfransı barədə geniş hesabat xarakterli silsilə məqalələrini çap etdirir.

Firudin İbrahimi Paris Sülh Konfransına yola düşdüyü gündən qayıdana kimi oradakı fəaliyyətində, Azərbaycana göndərdiyi hesabatlarında, "Azərbaycan" qəzetində bu konfrans barədə "Sülh uğrunda" başlığı altında çap etdirdiyi silsilə yazılarında da Azərbaycanı, onun xalqını, milli varlığını, qurduğu Milli Hökumətin islahatlarını, azərbaycançılıq ideyalarını özü üçün əsas fəaliyyət xətti kimi qəbul edir və son nəfəsinə kimi də bu prinsiplərə sadiq qalır.

Paris Sülh Konfransı barədə Firudin İbrahimidən ardıcıl, izahlı, doğru və düzgün məlumat alan Seyid Cəfər Pişəverli 3 sentyabr 1946-cı il tarixində Azərbaycan Demokratik Fırqəsinin təsis olunmasının bir illiyi münasibətilə Təbriz teatr salonunda təşkil olunmuş bayram mərasimindəki nitqində böyük bir fəxrle qeyd etmişdi: "İndi Sülh Konfransında Yaxın Şərqdən yox, bəlkə Əlcəzair və Tunisdən gələn mətbuat nümayəndələri də bizim nümayəndələrə demişlər ki, onlar da bizim böyük işimizi alqışlayırlar."

Qeyd edilir ki, o, əksinqilabçı qüvvələrə qarşı mübarizə apararaq "Babək" adlı könüllü dəstələrin təşkilatçılarından biri idi. "Ettelaat", "Aljir", "Rəhbər", "Mərdom", "Zəfər", "Siyaset", "Azərbaycan" və sair qəzetlərdə Firudin İbrahimi dövrün çətişməzliklərini ifşa edən publisistik məqalələr yazırdı...

1946-cı ilin dekabr ayında Cənubi Azərbaycanda Milli Hökumət qan içərisində boğulduqdan sonra F.İbrahimi həbs etdilər və 1947-ci ilin may ayının 22-də Təbriz şəhərinin "Gülüstən" bağında dar ağacından asıldı...

Cənublu vətənpərvər baş prokuror rejim repressiyasının necə qurbanı oldu...

Baş prokurorun "Gülüstən bağında"nda edamı...

Həkim Azəri Fərhadın və mühəndis Ələkbəri Ələddinin hadisəni belə təsvir ediblər. "1947-ci ilin may ayının 22-də Təbriz şəhərində günəşli havada böyük canlanma var idi. Əhali "Gülüstən bağında"na yığılmışdı. Orada dar ağac qurulmuşdu. Camaata məlum idi ki, bu gün Milli Hökumətin Baş Prokuroru Firudin İbrahimini dar ağacından asacaqlar (digər inqilabçıların hamısını Təbriz şəhərinin "Saat qabağı" adlanan yerində dar ağacından asırdılar). "Gülüstən bağında" şah qoşunu və jandarmaları ilə əhatə olunmuşdu. Saat 12-yə yaxın uca boylu, enli kürək, əyində miləmil pencək, ağ köynək və qırmızı qalstuk taxmış, şux geyimli Firudin İbrahimini jandarmaların əhatəsində dar ağacına gətirdilər. O vaxta qədər F.İbrahimini görməmişdim. Birdən əhali təlatümə gəldi..."

Onun ölümü haqqda yazan tədqiqatçılara görə, beynəlxalq münasibətlərdə yaranan gərginlik səbəbindən SSRİ Cənubi Azərbaycan məsələsində Qərb dövlətlərinin müdafiə etdiyi İrana güzəştə getməyə məcbur oldu. SSRİ qoşunları buradan çıxarıldıqdan sonra İran şah qoşunları Azərbaycan Milli Hökumətinin ərazisinə hücumu keçdilər. Güclü müqavimətə baxmayaraq, 1946-cı ilin dekabr ayında şah qoşunları Milli Hökuməti süquta uğrada bildi. Milli Hökumətin bəzi üzvləri və tərəfdarları Şimali Azərbaycana keçdilər. Lakin Firudin İbrahimi öz doğma yurdunda qalmaq istədi.

Firudin İbrahiminin

atası da milli mübarizə olub...

Əlbəttə, şanlı, şərəfli, eyni zamanda da kəskin mübarizə yolu keçən insanların, şübhəsiz ki, çox güclü, vətənpərvər ailəsi olmalıdır. Firudin İbrahiminin ailəsi də onun mübarizəsini hər zaman alqışlayırdı. Tədqiqatçılar yazır ki, onun atası, Qəni İbrahimi öz dövrünün müasir düşüncəli ziyalılarından olmuş və Gilan Əyalətinin Rəşt şəhərində Mirzə Məhəmməd Axundzadənin (Sirus) başçılığı ilə Ədalət Fırqəsi yaradıldıqdan sonra, Astara şəhərində Ədalət Fırqəsinin təşkilat quruluşunu yaratmağa başlamışdır. Qəni İbrahimi 1920-ci ilin iyul ayında Ədalət Fırqəsinin Ənzəli şəhərində keçirilən ilk konqresində iştirak etdikdən və İranın Kommunist Partiyasının yaradılmasından sonra həmin partiyanın təşkilat quruluşunun təməlini Astarada qoyur. Qəni İbrahimi dəfələrlə kommunist düşüncəli fəaliyyətlərinə görə yaxalanıb məhbus olunmuşdur. 1931-ci ilin sonlarında polis əməkdaşları tərəfindən Ərdəbil şəhərinə aparılıb təhvil verilərək oradan da Təbrizə köçürülmüşdür. Bir müddət sonra Təbriz həbsxanasından Tehranın Qacar Qəri Həbsxanasına köçürülür və 2 il həbsdən sonra, xəstələndiyinə görə, buraxılıb Nəhavənd rayonuna sürgündə edilir. Qəni İbrahimi sürgündə olmasına baxmayaraq mübarizəsindən geri oturmur. İranda azadlıq hərəkatının yenidən gücləndiyi İkinci Dünya Müharibəsi dönmində 1944-cü ildə İranın Tude Partiyasının təşkilat təməlini Nəhavənddə qoyur. 1946-cı ilin dekabr ayında yenidən yaxalanıb həbs olunur və ağır iş-

əncələrə məruz qalır. 1958-ci ilin dekabr ayında buraxıldıqdan sonra bəzi əl altılarını vəsi-təsilə zəhərləndirilib öldürülür.

İbrahimi Qəninin həyatı və təninin istiqlalı və azadlığı yolunda imperalizm və irticaçı qüvvələrə qarşı mübarizə ilə zəngindir və oğlu İbrahimi Firudinin tərbiyəsinə və dünyagörüşünün formalaşmasında böyük təsir etmişdir.

"...Yenidən

Azərbaycanda Milli Hökumət qurulacaq"

Tədqiqatçılara görə, F.İbrahimiye Azərbaycan ədəbiyyatının müxtəlif əsərlərində yer ayrılıb. 21 Azər hərəkatı ilə yaxın olan tanış olan və özü də əslən Cənubi azərbaycanlı olan Mirzə İbrahimov yazdığı "Gələcək gün" əsərində Firudin İbrahimiye də yer ayrılıb. Mirzə İbrahimovdan sonra Həbib Sahir, Fəthi Xoşginabi, Balas Azərroğlu, Mədinə Gülgün, Söhran Tahir, Xəlil Rza, Arif Səfa, Taryel Ümid və başqaları əsərlərində onun poetik obrazını yaradıb.

Xalqımızın mübarizə oğlu Firudin İbrahimi bütün həyatını siyasi mübarizəyə həsr etdi və Cənubi Azərbaycanın müstəqilliyi, azadlığı uğrunda sona qədər mücadilə apardı. Edam kəndirinin bir addımlığında da Milli Hökumətin yenidən bərpa ediləcəyindən ümidini kəsmədi, "Şox keçməz ki, Azərbaycan xalqı qələbə çalacaq və yenidən Azərbaycanda Milli Hökumət qurulacaq" dedi. Bəli, Cənubi Azərbaycanda Milli Hökumət qurulacaq, bunu Güneyli-Qüzeyli Azərbaycanda hər kəs arzu edir və bu məqsədə doğru irəliləyir...

İradə SARIYEVA